

Iamque deus positā fallācis imāgine taurī
 sē cōfessus erat Dictaeaeque rūra tenēbat,
 cum pater ignārus Cadmō perquīrere raptam
 imperat et poenam, sī nōn invēnerit, addit
 5 exilium, factō pius et scelerātus eōdem.
 orbe pererrātō (quis enim dēprēndere possit
 fūrta Iovis?) profugus patriamque īramque parentis
 vītāt Agēnoridēs Phoebīque ōrācula supplex
 cōnsulit et, quae sit tellūs habitanda, requīrit.
 10 ‘bōs tibi’ Phoebus ait ‘sōlīs occurret in arvīs,
 nūllum passa iugum curvīque inmūnis arātrī.
 hāc duce carpe viās et, quā requiēverit herbā,
 moenia fac condās Boeōtiaque illa vocātō.’
 vix bene Castaliō Cadmus dēscenderat antrō,
 15 incūstōdītā lentē videt īre iuvencam
 nūllum servitiū signum cervīce gerentem.
 subsequitur pressōque legit vestīgia gressū
 auctōremque viae Phoebum taciturnus adōrat.
 iam vada Cēphīsī Panopēsque ēvāserat arva:
 20 bōs stetit et tollēns speciōsam cornibus altīs
 ad caelum frontem mūgītibus inpulit aurās
 atque ita respiciēns comitēs sua terga sequentīs
 prōcubuit tenerāque latus submīsit in herbā.
 Cadmus agit grātēs peregrīnaeque ōscula terrae
 25 figit et ignōtōs montēs agrōsque salūtat.

Sacra Iovī factūrus erat: iubet īre ministrōs
et petere ē vīvīs lībandās fontibus undās.
silva vetus stābat nūllā violāta secūrī,
et specus in mediā virgīs ac vīmine dēnsus
30 efficiēns humilem lapidum conpāgibus arcum
ūberibus fēcundus aquīs; ubi conditus antrō
Mārtius anguis erat, cristīs praesignis et aurō;
igne micant oculī, corpus tumet omne venēnīs,
trēsque vibrant linguae, triplicī stant ōrdine dentēs.
35 quem postquam Tyriā lūcum dē gente profectī
īnfaustō tetigēre gradū, dēmissaque in undās
urna dedit sonitum, longō caput extulit antrō
caeruleus serpēns horrendaque sībila mīsīt.
efflūxēre urnae manibus sanguisque reliquit
40 corpus et attonitōs subitus tremor occupat artūs.
ille volūbilibus squāmōsōs nexibus orbēs
torquet et inmēnsōs saltū sinuātur in arcūs
ac mediā plūs parte levēs ērēctus in aurās
dēspicit omne nemus tantōque est corpore, quantō,
45 sī tōtum spectēs, geminās quī sēparat arctōs.
nec mora, Phoenīcās, sīve illī tēla parābant
sīve fugam, sīve ipse timor prohibēbat utrumque,
occupat: hōs morsū, longīs complexibus illōs,
hōs necat adflātī fūnestā tābe venēnī.
50 Fēcerat exiguās iam sōl altissimus umbrās:

quae mora sit sociīs, mīrātur Agēnore nātus
 vestīgatque virōs. tegumen dērepta leōnī
 pellis erat, tēlum splendentī lancea ferrō
 et iaculum tēlōque animus praestantior omnī.
 55 ut nemus intrāvit lētātaque corpora vīdit
 victōremque suprā spatiōsī tergoris hostem
 trīstia sanguineā lambentem vulnera linguā,
 ‘aut ultor vestrae, fidissima pectora, mortis,
 aut comes’ inquit ‘erō.’ dīxit dextrāque molārem
 60 sustulit et magnum magnō cōnāmine mīsīt.
 illius impulsū cum turribus ardua celsīs
 moenia mōta forent, serpēns sine vulnere mānsit
 lōrīcaeque modo squāmīs dēfēnsus et ātrae
 dūritiā pellis validōs cute reppulit ictūs;
 65 at nōn dūritiā iaculum quoque vīcit eādem,
 quod mediō lentae spīnae curvāmine fīxum
 cōnstitit et tōtum dēscendit in īlia ferrum.
 ille dolōre ferōx caput in sua terga retorsit
 vulneraque adspexit fīxumque hastīle momordit,
 70 idque ubi vī multā partem labefēcit in omnem,
 vix tergō ēripuit; ferrum tamen ossibus haesit.
 tum vērō postquam solitās accessit ad irās
 causa recēns, plēnīs tumuērunt guttura vēnīs,
 spūmaque pestiferōs circumfluit albida rictus,
 75 terraque rāsa sonat squāmīs, quīque hālitus exit

ōre niger Stygiō, vitiātās īnficit aurās.
 ipse modo inmēsum spīrīs facientibus orbem
 cingitur, interdum longā trabe rēctor adstat,
 inpete nunc vastō ceu concitus imbribus amnis
 80 fertur et obstantis prōturbat pectore silvās.
 cēdit Agēnoridēs paulum spoliōque leōnis
 sustinet incursūs īstantiaque ōra retardat
 cuspide praetentā: furit ille et inānia dūrō
 vulnera dat ferrō fīgitque in acūmine dentēs.
 85 iamque venēniferō sanguis mānāre palātō
 coeperat et viridēs adspergine tīnxerat herbās;
 sed leve vulnus erat, quia sē retrahēbat ab ictū
 laesaque colla dabat retrō plāgamque sedēre
 cēdendō arcēbat nec longius īre sinēbat,
 90 dōnec Agēnoridēs coniectum in guttura ferrum
 usque sequēns pressit, dum retrō quercūs euntī
 obstitit et fixa est pariter cum rōbore cervīx.
 pondere serpentis curvāta est arbor et īmā
 parte flagellārī gemuit sua rōbora caudae.
 95 Dum spatium victor vīctī cōnsīderat hostis,
 vōx subitō audīta est; neque erat cognōscere prōmptum,
 unde, sed audīta est: ‘quid, Agēnore nāte, perēptum
 serpentem spectās? et tū spectābere serpēns.’
 ille diū pavidus pariter cum mente colōrem
 100 perdiderat, gelidōque comae terrōre rigēbant:

ecce virī fautrīx superās dēlāpsa per aurās
 Pallas adest mōtaeque iubet suppōnere terrae
 vīpereōs dentēs, populī incrēmenta futūrī.
 pāret et, ut pressō sulcum patefēcit arātrō,
 105 spargit humī iussōs, mortālia sēmina, dentēs.
 inde (fidē maius) glaebae coepēre movērī,
 prīmaque dē sulcīs aciēs adpāruit hastae,
 tegmina mox capitum pictō nūtantia cōnō,
 mox umerī pectusque onerātaque bracchia tēlīs
 110 existunt, crēscitque seges clipeāta virōrum:
 sīc, ubi tolluntur fēstīs aulaea theātrīs,
 surgere signa solent prīmumque ostendere vultūs,
 cētera paulātīm, placidōque ēducta tenōre
 tōta patent īmōque pedēs in margine pōnunt.
 115 Territus hoste novō Cadmus capere arma parābat:
 ‘nē cape!’ dē populō, quem terra creāverat, ūnus
 exclāmat ‘nec tē cīvīlibus īnsere bellīs!’
 atque ita terrigenīs rigidō dē frātribus ūnum
 comminus ēnse ferit, iaculō cadit ēminus ipse;
 120 hunc quoque quī lētō dederat, nōn longius illō
 vīvit et expīrat, modo quās accēperat aurās,
 exemplōque parī furit omnis turba, suōque
 Mārte cadunt subitī per mūtua vulnera frātrēs.
 iamque brevis vītae spatium sortīta iuventūs
 125 sanguineam tepidō plangēbat pectore mātrem,

quīnque superstitibus, quōrum fuit ūnus Echīōn.
 is suā iēcit humō monitū Trītōnidīs arma
 frāternaeque fidem pācis petiitque deditque:
 hōs operis comitēs habuit Sīdōnius hospes,
 130 cum posuit iussus Phoebēis sortibus urbem.
 Iam stābant Thēbae, poterās iam, Cadme, vidērī
 exiliō fēlix: socerī tibi Mārsque Venusque
 contigerant; hūc adde genus dē coniuge tantā,
 tot nātōs nātāsque et, pignora cāra, nepōtēs,
 135 hōs quoque iam iuvenēs; sed scīlicet ultima semper
 exspectanda diēs hominis, dīcīque beātus
 ante obitum nēmō suprēmaque fūnera dēbet.
 Prīma nepōs inter tot rēs tibi, Cadme, secundās
 causa fuit lūctūs, aliēnaque cornua frontī
 140 addita, vōsque, canēs satiātae sanguine erilī.
 at bene sī quaerās, Fortūnae crīmen in illō,
 nōn scelus inveniēs; quod enim scelus error habēbat?
 Mōns erat īfectus variārum caede ferārū,
 iamque diēs medius rērum contrāxerat umbrās
 145 et sōl ex aequō mētā distābat utrāque,
 cum iuvenis placidō per dēvia lustra vagantēs
 participēs operum conpellat Hyantius ōre:
 ‘līna madent, comitēs, ferrumque cruōre ferārū,
 fortūnaeque diēs habuit satis; altera lūcem
 150 cum croceīs invecta rotīs Aurōra redūcet,

prōpositum repetēmus opus: nunc Phoebus utrāque
 distat idem mētā finditque vapōribus arva.
 sistite opus praesēns nōdōsaque tollite līna!
 iussa virī faciunt intermittuntque labōrem.
 155 Vallis erat piceīs et acūtā dēnsa cupressū,
 nōmine Gargaphiē succīnctae sacra Diānae,
 cuius in extrēmō est antrum nemorāle recessū
 arte labōrātum nūllā: simulāverat artem
 ingeniō nātūra suō; nam pūmice vīvō
 160 et levibus tōfīs nātīvum dūxerat arcum;
 fōns sonat ā dextrā tenuī perlūcidus undā,
 margine grāmineō patulōs incīnctus hiātūs.
 hic dea silvārum vēnātū fessa solēbat
 virgineōs artūs liquidō perfundere rōre.
 165 quō postquam subiit, nymphārum trādīdit unī
 armigerae iaculum pharetramque arcūsque retentōs,
 altera dēpositae subiēcit bracchia pallae,
 vincla duae pedibus dēmunt; nam doctior illīs
 Ismēnīs Crocalē sparsōs per colla capillōs
 170 colligit in nōdum, quamvīs erat ipsa solūtīs.
 excipiunt laticem Nephelēque Hyalēque Rhanisque
 et Psecas et Phialē funduntque capācibus urnīs.
 dumque ibi perluitur solitā Tītānia lympa,
 ecce nepōs Cadmī dilātā parte labōrum
 175 per nemus ignōtum nōn certīs passibus errāns

pervenit in lūcum: sīc illum fāta ferēbant.
 quī simul intrāvit rōrantia fontibus antra,
 sicut erant, nūdae vīsō sua pectora nymphae
 percussēre virō subitisque ululātibus omne
 180 inplēvēre nemus circumfūsaēque Diānam
 corporibus tēxēre suīs; tamen altior illīs
 ipsa dea est colloque tenus superēminet omnīs.
 quī color infectīs adversī sōlis ab ictū
 nūbibus esse solet aut purpureae Aurōrae,
 185 is fuit in vultū vīsae sine veste Diānae.
 quae, quamquam comitum turba est stīpāta suārum,
 in latus oblīquum tamen adstitit ōraque retrō
 flexit et, ut vellet prōmptās habuisse sagittās,
 quās habuit sīc hausit aquās vultumque virilem
 190 perfūdīt spargēnsque comās ultrīcibus undīs
 addidit haec clādis praenūntia verba futūrae:
 ‘nunc tibi mē positō vīsam vėlāmine nārrēs,
 sī poteris nārrāre, licet!’ nec plūra mināta
 dat sparsō capītī vīvācīs cornua cervī,
 195 dat spatium collō summāsque cacūminat aurēs
 cum pedibusque manūs, cum longīs bracchia mūtāt
 crūrībus et vėlāt maculōsō vellere corpus;
 additus et pavor est: fugit Autonoēius hērōs
 et sē tam celerem cursū mīrātur in ipsō.
 200 ut vērō vultūs et cornua vīdit in undā,

‘mē miserum!’ dictūrus erat: vōx nūlla secūta est!
 ingemuit: vōx illa fuit, lacrimaeque per ōra
 nōn sua flūxērunt; mēns tantum prīstina mānsit.
 quid faciat? repetatne domum et rēgālia tēcta
 205 an lateat silvīs? pudor hoc, timor inpedīt illud.
 Dum dubitat, vīdēre canēs, prīmīque Melampus
 Ichnobatēsque sagāx lātrātū signa dedēre,
 Cnōsius Ichnobatēs, Spartānā gente Melampus.
 inde ruunt aliī rapidā vėlōcius aura,
 210 Pamphagōs et Dorceus et Orībasōs, Arcadēs omnēs,
 Nebrophonosque valēns et trux cum Laelape Thērōn
 et pedibus Pterelās et nāribus ūtilis Agre
 Hylaeusque ferōx nūper percussus ab aprō
 dēque lupō concepta Napē pecudēsque secūta
 215 Poemenis et nātīs comitāta Harpŷia duōbus
 et substricta gerēns Sicyōnius īlia Lādōn
 et Dromas et Canache Stictēque et Tigris et Alcē
 et niveīs Leucōn et villīs Asbolōs ātrīs
 praevalidusque Lacōn et cursū fortis Aellō
 220 et Thoos et Cypriō vėlōx cum frātre Lyciscē
 et nigram mediō frontem distīnctus ab albō
 Harpalōs et Melaneus hirsūtāque corpore Lachne
 et patre Dictaeō, sed mātrem Lacōnide nātī
 Labros et Argiodūs et acūtae vōcis Hylactor
 225 quōsque referre morā est: ea turba cupīdine praedae

per rūpēs scopulōsque aditūque carentia saxa,
 quāque est difficilis quāque est via nūlla, sequuntur.
 ille fugit per quae fuerat loca saepe secūtus,
 heu! famulōs fugit ipse suōs. clāmāre libēbat:
 230 ‘Actaeōn ego sum: dominum cognōscite vestrum!’
 verba animō dēsunt; resonat lātrātibus aether.
 prīma Melanchaetēs in tergō vulnera fēcit,
 proxima Thēridamās, Oresītrophos haesit in armō:
 tardius exierant, sed per compendia montis
 235 anticipāta viā est; dominum retinentibus illīs,
 cētera turba coit cōnfertque in corpore dentēs.
 iam loca vulneribus dēsunt; gemit ille sonumque,
 etsī nōn hominis, quem nōn tamen ēdere possit
 cervus, habet maestisque replet iuga nōta querellīs
 240 et genibus prōnīs supplex similisque rogantī
 circumfert tacitōs tamquam sua bracchia vultūs.
 at comitēs rapidum solitīs hortātibus agmen
 ignārī īnstīgant oculīsque Actaeona quaerunt
 et velut absentem certātīm Actaeona clāmant
 245 (ad nōmen caput ille refert) et abesse queruntur
 nec capere oblātae sēgnem spectācula praedae.
 vellet abesse quidem, sed adest; velletque vidēre,
 nōn etiam sentīre canum fera facta suōrum.
 undique circumstant, mersisque in corpore rōstrīs
 250 dilacerant falsī dominum sub imāgine cervī,

nec nisi finītā per plūrima vulnera vītā
īra pharetrātae fertur satiāta Diānae.

- Rūmor in ambiguō est; aliīs violentior aequō
vīsa dea est, aliī laudant dignamque sevērā
255 virginitāte vocant: pars invenit utraque causās.
sōla Iovis coniūnx nōn tam, culpetne probetne,
ēloquitur, quam clāde domūs ab Agēnore ductae
gaudet et ā Tyriā collēctum paelice trānsfert
in generis sociōs odium; subit ecce priōrī
260 causa recēns, gravidamque dolet dē sēmine magnī
esse Iovis Semelen; dum linguam ad iūrgia solvit,
‘prōfēcī quid enim totiēns per iūrgia?’ dīxit,
‘īpsa petenda mihi est; ipsam, sī maxima Iūnō
rīte vocor, perdam, sī mē gemmantia dextra
265 scēptra tenēre decet, sī sum rēgīna Iovisque
et soror et coniūnx, certē soror. at, putō, fūrtō est
contenta, et thalamī brevis est iniūria nostrī.
concipit++id dērat++manifestaque crīmina plēnō
fert uterō et māter, quod vix mihi contigit, ūnō
270 dē Iove vult fierī: tanta est fīdūcia fōrmae.
fallat eam faxō; nec sum Sātūrnīa, sī nōn
ab Iove mersa suō Stygiās penetrābit in undās.’
Surgit ab hīs soliō fulvāque recondita nūbe
līmen adit Semelēs nec nūbēs ante remōvit
275 quam simulāvit anum posuitque ad tempora cānōs

sulcāvitque cutem rūgīs et curva trementī
 membra tulit passū; vōcem quoque fēcit anīlem,
 ipsaque erat Beroē, Semelēs Epidauria nūtrīx.
 ergō ubi captātō sermōne diūque loquendō
 280 ad nōmen vērē Iovis, suspīrat et ‘optō,
 Iuppiter ut sit’ ait; ‘metuō tamen omnia: multī
 nōmine dīvōrum thalamōs iniēre pudīcōs.
 nec tamen esse Iovem satis est: det pignus amōris,
 sī modo vērū is est; quantusque et quālis ab altā
 285 Iūnōne excipitur, tantus tālisque, rogātō,
 det tibi complexus suaque ante īnsignia sūmat!’
 Tālibus ignāram Iūnō Cadmēida dictīs
 fōrmārat: rogat illa Iovem sine nōmine mūnus.
 cui deus ‘ēlige!’ ait ‘nūllam patiēre repulsam,
 290 quōque magis crēdās, Stygiī quoque cōnsčia suntō
 nūmina torrentis: timor et deus ille deōrum est.’
 laeta malō nimiumque potēns peritūraque amantis
 obsequiō Semelē ‘quālem Sāturnia’ dīxit
 ‘tē solet amplectī, Veneris cum foedus inītis,
 295 dā mihi tē tālem!’ voluit deus ōra loquentīs
 opprimere: exierat iam vōx properāta sub aurās.
 ingemuit; neque enim nōn haec optāsse, neque ille
 nōn iūrāsse potest. ergō maestissimus altum
 aethera cōnscendit vultūque sequentia trāxit
 300 nūbila, quis nimbōs inmixtaque fulgura ventīs

addidit et tonitrūs et inēvītābile fulmen;
 quā tamen usque potest, vīrēs sibi dēmere temptat
 nec, quō centimānum dēiēcerat igne Typhōeā,
 nunc armātur eō: nimium feritātis in illō est.
 305 est aliud levius fulmen, cui dextra cyclōpum
 saevitiae flammaeque minus, minus addidit īrae:
 tēla secunda vocant superī; capit illa domumque
 intrat Agēnoream. corpus mortāle tumultus
 nōn tulit aetheriōs dōnīsque iugālibus ārsit.
 310 imperfectus adhūc infāns genetrīcis ab alvō
 ēripitur patriōque tener (sī crēdere dignum est)
 īnsuitur femorī māternaque tempora conplet.
 fūrtim illum prīmīs Inō mātertera cūnīs
 ēducat, inde datum nympphae Nysēidēs antrīs
 315 occuluere suīs lactisque alimenta dedēre.
 Dumque ea per terrās fātālī lēge geruntur
 tūtaque bis genitī sunt incūnābula Bacchī,
 forte Iovem memorant diffūsum nectare cūrās
 sēposuisse gravēs vacuāque agitāsse remissōs
 320 cum Iūnōne iocōs et ‘maior vestra profectō est,
 quam quae contingit maribus’ dīxisse ‘voluptās.’
 illa negat. placuit quae sit sententia doctī
 quaerere Tīresiae: Venus huic erat utraque nōtā.
 nam duo magnōrum viridī coeuntia silvā
 325 corpora serpentum baculī violāverat ictū

dēque virō factus (mīrābile) fēmina septem
 ēgerat autumnōs; octāvō rūsus eōsdem
 vīdit, et ‘est vestrae sī tanta potentia plāgae’
 dīxit, ‘ut auctōris sortem in contrāria mūtet,
 330 nunc quoque vōs feriam.’ percussīs anguibz īsdem
 fōrma prior rediit, genetīvaque vēnit imāgō.
 arbiter hīc igitur sūmptus dē līte iocōsa
 dicta Iovis firmat: gravius Sātūrnīa iūstō
 nec prō māteriā fertur doluisse suīque
 335 iūdicis aeternā damnāvit lūmina nocte;
 at pater omnipotēns (neque enim licet inrita cuiquam
 facta deī fēcisse deō) prō lūmine adēptō
 scīre futūra dedit poenamque levāvit honōre.
 Ille per Āoniās fāmā celeberrimus urbēs
 340 inreprehēnsa dabat populō respōnsa petentī;
 prīma fidē vōcisque ratae temptāmina sūmpsit
 caerula Līriopē, quam quondam flūmine curvō
 īplicuit clausaeque suīs Cēphīsōs in undīs
 vim tulit: ēnīxa est uterō pulcherrima plēnō
 345 īnfantem nymphē, iam tunc quī posset amārī,
 Narcissumque vocat. dē quō cōsultus, an esset
 tempora mātūrae vīsūrus longa senectae,
 fātidicus vātēs ‘sī sē nōn nōverit’ inquit.
 vāna diū vīsa est vōx auguris: exitus illam
 350 rēsque probat lētīque genus novitāsque furōris.

namque ter ad quīnōs ūnum Cēphīsius annum
 addiderat poteratque puer iuvenisque vidērī:
 multī illum iuvenēs, multae cupiēre puellae;
 sed fuit in tenerā tam dūra superbia fōrma,
 355 nūllī illum iuvenēs, nūllae tetigēre puellae.
 adspicit hunc trepidōs agitantem in rētia cervōs
 vōcālīs nymphē, quae nec reticēre loquentī
 nec prior ipsa loquī didicit, resonābilis Ēchō.
 Corpus adhūc Ēchō, nōn vōx erat et tamen ūsum
 360 garrula nōn alium, quam nunc habet, ōris habēbat,
 reddere dē multīs ut verba novissima posset.
 fēcerat hoc Iūnō, quia, cum dēprēndere posset
 sub Iove saepe suō nymphās in monte iacentīs,
 illa deam longō prūdēns sermōne tenēbat,
 365 dum fugerent nymphae. postquam hoc Sāturnia sēnsit,
 ‘huius’ ait ‘linguae, quā sum dēlūsa, potestās
 parva tibi dabitur vōcisque brevissimus ūsus,’
 rēque minās firmit. tantum haec in fine loquendī
 ingeminat vōcēs audītaque verba reportat.
 370 ergō ubi Narcissum per dēvia rūra vagantem
 vīdit et incaluit, sequitur vestīgia fūrtim,
 quōque magis sequitur, flammā propiōre calēscit,
 nōn aliter quam cum summīs circumlīta taedīs
 admōtās rapiunt vīvācia sulphura flammās.
 375 ō quotiēns voluit blandīs accēdere dictīs

et mollis adhibere precēs! nātūra repugnat
 nec sinit, incipiat, sed, quod sinit, illa parāta est
 exspectare sonōs, ad quōs sua verba remittat.
 forte puer comitum sēductus ab agmine fidō
 380 dīxerat: ‘ecquis adest?’ et ‘adest’ responderat Ēchō.
 hic stupet, utque aciem partēs dīmittit in omnīs,
 vōce ‘venī!’ magnā clāmat: vocat illa vocantem.
 respicit et rūsus nūllō veniente ‘quid’ inquit
 ‘mē fugis?’ et totidem, quot dīxit, verba recēpit.
 385 perstat et alternae dēceptus imāgine vōcis
 ‘hūc coeāmus’ ait, nūllīque libentius umquam
 respōnsūra sonō ‘coeāmus’ rettulit Ēchō
 et verbīs favet ipsa suīs ēgressaque silva
 ībat, ut iniceret spērātō brachia collō;
 390 ille fugit fugiēnsque ‘manūs complexibus aufer!
 ante’ ait ‘ēmoriar, quam sit tibi cōpia nostrī’;
 rettulit illa nihil nisi ‘sit tibi cōpia nostrī!’
 sprēta latet silvīs pudibundaque frondibus ōra
 prōtegit et sōlīs ex illō vīvit in antrīs;
 395 sed tamen haeret amor crēscitque dolōre repulsae;
 extenuant vigilēs corpus miserābile cūrae
 addūcitque cutem maciēs et in āera sūcus
 corporis omnis abit; vōx tantum atque ossa supersunt:
 vōx manet, ossa ferunt lapidis trāxisse figūram.
 400 inde latet silvīs nūllōque in monte vidētur,

omnibus audītur: sonus est, quī vīvit in illā.

Sīc hanc, sīc aliās undīs aut montibus ortās
lūserat hīc nymphās, sīc coetūs ante virīlēs;
inde manūs aliquis dēspectus ad aethera tollēns
405 ‘sīc amet ipse licet, sīc nōn potiātur amātō!’
dīxerat: adsēnsit precibus Rhamnūsia iūstīs.
fōns erat inlīmīs, nitidīs argenteus undīs,
quem neque pāstōrēs neque pastae monte capellae
contigerant aliudve pecus, quem nūlla volūcrīs
410 nec fera turbārat nec lāpsus ab arbore rāmus;
grāmen erat circā, quod proximus ūmor alēbat,
silvaque sōle locum passūra tepēscere nūllō.
hic puer et studiō vērandī lassus et aestū
prōcubuit faciemque locī fontemque secūtus,
415 dumque sitim sēdāre cupit, sitis altera crēvit,
dumque bibit, vīsae correptus imāgine fōrmae
spem sine corpore amat, corpus putat esse, quod umbra est.
adstupet ipse sībī vultūque inmōtus eōdem
haeret, ut ē Pariō fōrmātum marmore signum;
420 spectat humī positus geminum, sua lūmina, sīdus
et dignōs Bacchō, dignōs et Apolline crīnēs
inpūbēsque genās et eburnea colla decusque
ōris et in niveō mixtum candōre rubōrem,
cūnctaque mīrātur, quibus est mīrābilis ipse:
425 sē cupit inprūdēns et, quī probat, ipse probātur,

dumque petit, petitur, pariterque accendit et ārdet.
 inrita fallācī quotiēns dedit ōscula fontī,
 in mediīs quotiēns vīsum captantia collum
 bracchia mersit aquīs nec sē dēprēndit in illis!
 430 quid videat, nescit; sed quod videt, ūritur illō,
 atque oculōs īdem, quī dēcipit, incitat error.
 crēdule, quid frūstrā simulācra fugācia captās?
 quod petis, est nusquam; quod amās, āvertere, perdēs!
 ista repercussae, quam cernis, imāginis umbra est:
 435 nīl habet ista suī; tēcum vēnitque manetque;
 tēcum discēdet, sī tū discēdere possīs!
 Nōn illum Cereris, nōn illum cūra quiētis
 abstrahere inde potest, sed opācā fūsus in herbā
 spectat inexplētō mendācem lūmine fōrmam
 440 perque oculōs perit ipse suōs; paulumque levātus
 ad circumstantēs tendēns sua bracchia silvās
 ‘ecquis, iō silvae, crūdēlius’ inquit ‘amāvit?
 scītis enim et multīs latebrā opportūna fuistis.
 ecquem, cum vestrae tot agantur saecula vītae,
 445 quī sīc tābuerit, longō meministis in aevō?
 et placet et videō; sed quod videōque placetque,
 nōn tamen inveniō’ ++tantus tenet error amantem++
 ‘quōque magis doleam, nec nōs mare sēparat ingēns
 nec via nec montēs nec clausīs moenia portīs;
 450 exiguā prohibēmur aquā! cupit ipse tenērī:

nam quotiēns liquidīs porrēximus ōscula lymphīs,
 hīc totiēns ad mē resupīnō nītitur ōre.
 posse putēs tangī: minimum est, quod amantibus obstat.
 quisquis es, hūc exī! quid mē, puer ūnice, fallis
 455 quōve petītus abīs? certē nec fōrma nec aetās
 est mea, quam fugiās, et amārunt mē quoque nymphae!
 spem mihi nescio quam vultū prōmittis amīcō,
 cumque ego porrēxī tibi bracchia, porrigis ultrō,
 cum rīsī, adrīdēs; lacrimās quoque saepe notāvī
 460 mē lacrimante tuās; nūtū quoque signa remittis
 et, quantum mōtū fōrmōsī suspicor ōris,
 verba refers aurēs nōn pervenientia nostrās!
 iste ego sum: sēnsī, nec mē mea fallit imāgō;
 ūror amōre meī: flammās moveōque ferōque.
 465 quid faciam? roger anne rogem? quid deinde rogābō?
 quod cupiō mēcum est: inopem mē cōpia fēcit.
 ō utinam ā nostrō sēcēdere corpore possem!
 vōtum in amante novum, vellem, quod amāmus, abesset.
 iamque dolor vīrēs adimit, nec tempora vītae
 470 longa meae superant, prīmōque exstinguor in aevō.
 nec mihi mors gravis est positūrō morte dolōrēs,
 hic, quī dīligitur, vellem diuturnior esset;
 nunc duo concordēs animā moriēmur in ūnā.’
 Dixit et ad faciem rediit male sānus eandem
 475 et lacrimīs turbāvit aquās, obscūraque mōtō

reddita fōrma lacū est; quam cum vīdisset abīre,
 ‘quō refugis? remanē nec mē, crūdēlis, amantem
 dēsere!’ clāmāvit; ‘liceat, quod tangere nōn est,
 adspicere et miserō praeberē alimenta furōrī!’
 480 dumque dolet, summā vestem dēdūxit ab ōra
 nūdaque marmoreīs percussit pectora palmīs.
 pectora trāxērunt roseum percussa rubōrem,
 nōn aliter quam pōma solent, quae candida parte,
 parte rubent, aut ut variīs solet ūva racēmīs
 485 dūcere purpureum nōndum mātūra colōrem.
 quae simul adspexit liquefactā rūsus in undā,
 nōn tulit ulterius, sed ut intābēscere flāvae
 igne levī cērae mātūtīnaeque pruīnae
 sōle tepente solent, sīc attenuātus amōre
 490 līquitur et tēctō paulātīm carpitur ignī;
 et neque iam color est mixtō candōre rubōrī,
 nec vigor et vīrēs et quae modo vīsa placēbant,
 nec corpus remanet, quondam quod amāverat Ēchō.
 quae tamen ut vīdit, quamvīs īrāta memorque,
 495 indoluit, quotiēnsque puer miserābilis ‘ēheu’
 dīxerat, haec resonīs iterābat vōcibus ‘ēheu’;
 cumque suōs manibus percusserat ille lacertōs,
 haec quoque reddēbat sonitum plangōris eundem.
 ultima vōx solitam fuit haec spectantis in undam:
 500 ‘heu frūstrā dīlēcte puer!’ totidemque remīsīt

verba locus, dictōque valē ‘valē’ inquit et Ēchō.
ille caput viridī fessum submīsit in herbā,
lūmina mors clausit dominī mīrantia fōrmam:
tum quoque sē, postquam est ĩnfernā sēde receptus,
505 in Stygiā spectābat aquā. plānxēre sorōrēs
nāides et sectōs frātrī posuēre capillōs,
plānxērunt dryadēs; plangentibus adsonat Ēchō.
iamque rogam quassāsque facēs feretrumque parābant:
nusquam corpus erat; croceum prō corpore flōrem
510 inveniunt foliīs medium cingentibus albīs.

Cognita rēs meritam vātī per Achāidas urbēs
attulerat fāmam, nōmenque erat auguris ingēns;
spernit Echīonidēs tamen hunc ex omnibus ūnus
contemptor superum Penthēus praesāgaque rīdet
515 verba senis tenebrāsque et clādem lūcis adēemptae
obicit. ille movēns albentia tempora canis
‘quam fēlīx essēs, sī tū quoque lūminis huius
orbis’ ait ‘fierēs, nē Bacchica sacra vidērēs!
namque diēs aderit, quam nōn procul auguror esse,
520 quā novus hūc veniat, prōlēs Semelēia, Līber,
quem nisi templōrum fuerīs dignātus honōre,
mīlle lacer spargēre locīs et sanguine silvās
foedābis mātremque tuam mātisque sorōrēs.
ēveniet! neque enim dignābere nūmen honōre,
525 mēque sub hīs tenebrīs nīmium vīdisse querēris.’

tālia dīcentem prōturbat Echīone nātus;
dicta fidēs sequitur, respōnsaque vātis aguntur.

Liber adest, fēstisque fremunt ululātibus agrī:
turba ruit, mixtaeque virīs mātresque nurūsque
530 vulgusque procerēsque ignōta ad sacra feruntur.
‘Quis furor, anguigenae, prōlēs Māvortia, vestrās
attonuit mentēs?’ Pentheus ait; ‘aerane tantum
aere repulsa valent et aduncō tibia cornu
et magicae fraudēs, ut, quōs nōn bellicus ēnsis,
535 nōn tuba terruerit, nōn strictīs agmina tēlīs,
fēmineae vōcēs et mōta īnsānia vīnō
obscēnīque gregēs et inānia tympana vincant?
vōsne, senēs, mīrer, quī longa per aequora vectī
hāc Tȳrōn, hāc profugōs posuistis sēde penātēs,
540 nunc sinitis sine Mārte capī? vōsne, ācrior aetās,
ō iuvenēs, propiorque meae, quōs arma tenēre,
nōn thyrsōs, galeāque tegī, nōn fronde decēbat?
este, precor, memorēs, quā sītis stirpe creātī,
illīusque animōs, quī multōs perdidit ūnus,
545 sūmite serpentīs! prō fontibus ille lacūque
interiit: at vōs prō fāmā vincite vestra!
ille dedit lētō fortēs: vōs pellite mollēs
et patrium retinēte decus! sī fāta vetābant
stāre diū Thēbās, utinam tormenta virīque
550 moenia dīruerent, ferrumque ignīisque sonārent!

essēmus miserī sine crīmine, sorsque querenda,
 nōn cēlanda foret, lacrimaeque pudōre carērent;
 at nunc ā puerō Thēbae capientur inermī,
 quem neque bella iuvant nec tēla nec ūsus equōrum,
 555 sed madidus murrā crīnīs mollēsque corōnae
 purpuraque et pictīs intextum vestibus aurum,
 quem quidem ego āctūtum (modo vōs absistite) cōgam
 adsūmptumque patrem commentaque sacra fatērī.
 an satis Ācrisiō est animī, contemnere vānum
 560 nūmen et Argolicās venientī claudere portās:
 Penthēa terrēbit cum tōtīs advena Thēbīs?
 īte citī' (famulīs hoc imperat), 'īte ducemque
 attrahite hūc vīnctum! iussīs mora sēgnis abestō!'

hunc avus, hunc Athamās, hunc cētera turba suōrum
 565 corripiunt dictīs frūstrāque inhibēre labōrant.
 ācrior admonitū est inrītāturque retenta
 et crēscit rabiēs remorāminaque ipsa nocēbant:
 sīc ego torrentem, quā nīl obstābat euntī,
 lēnius et modicō strepitū dēcurrere vīdī;
 570 at quācumque trabēs obstrūctaque saxa tenēbant,
 spūmeus et fervēns et ab obice saevior ībat.
 Ecce cruentātī redeunt et, Bacchus ubi esset,
 quaerentī dominō Bacchum vīdisse negārunt;
 'hunc' dīxēre 'tamen comitem famulumque sacrōrum
 575 cēpimus' et trādunt manibus post terga ligātis

sacra deī quendam Tyrrhēnā gente secūtum.
 adspicit hunc Penthēus oculīs, quōs ira tremendōs
 fēcerat, et quamquam poenae vix tempora differt,
 ‘ō peritūre tuāque aliīs documenta datūre
 580 morte,’ ait, ‘ēde tuum nōmen nōmenque parentum
 et patriam, mōrīsq̄ novī cūr sacra frequentēs!’
 ille metū vacuus ‘nōmen mihi’ dīxit ‘Acoetēs,
 patria Maeonia est, humilī dē plēbe parentēs.
 nōn mihi quae dūrī colerent pater arva iuencī,
 585 lānigerōsve gregēs, nōn ūlla armenta reliquit;
 pauper et ipse fuit līnōque solēbat et hāmīs
 dēcipere et calamō salientīs dūcere piscēs.
 ars illī sua cēnsus erat; cum trāderet artem,
 “accipe, quās habeō, studiī successor et hērēs,”
 590 dīxit “opēs,” moriēnsque mihī nihil ille reliquit
 praeter aquās: ūnum hoc possum adpellāre paternum.
 mox ego, nē scopulīs haerērem semper in īdem,
 addidicī regimen dextrā moderante carīnae
 flectere et Ōleniae sīdus pluviāle capellae
 595 Tāygetēnque Hyadasque oculīs Arctōnque notāvī
 ventōrumque domōs et portūs puppibus aptōs.
 forte petēs Dēlum Chīae tellūris ad ōrās
 adplicor et dextrīs addūcor lītora rēmīs
 dōque levis saltūs ūdaeque inmittor harēnae:
 600 nox ibi cōsūmpta est; aurōra rubēscere prīmō

coeperat: exurgō laticēsque īferre recentīs
 admoneō mōnstrōque viam, quae dūcat ad undās;
 ipse quid aura mihi tumulō prōmittat ab altō
 prōspiciō comitēsque vocō repetōque carīnam.
 605 “adsumus ēn” inquit sociōrum prīmus Opheltēs,
 utque putat, praedam dēsertō nactus in agrō,
 virgineā puerum dūcit per litora fōrma.
 ille merō somnōque gravis titubāre vidētur
 vixque sequi; spectō cultum faciemque gradumque:
 610 nīl ibi, quod crēdī posset mortāle, vidēbam.
 et sēnsi et dīxi sociīs: “quod nūmen in istō
 corpore sit, dubitō; sed corpore nūmen in istō est!
 quisquis es, ō faveās nostrīsque labōribus adsis;
 hīs quoque dēs veniam!” “prō nōbīs mitte precārī!”
 615 Dictys ait, quō nōn alius cōnscendere summās
 ōcior antemnās prēnsōque rudente relābī.
 hoc Libys, hoc flāvus, prōrae tūtēla, Melanthus,
 hoc probat Alcimedōn et, quī requiemque modumque
 vōce dabat rēmīs, animōrum hortātor, Epōpeus,
 620 hoc omnēs aliī: praedae tam caeca cupīdō est.
 “nōn tamen hanc sacrō violārī pondere pīnum
 perpetiar” dīxi: “pars hīc mihi maxima iūris”
 inque aditū obsistō: furit audācissimus omnī
 dē numerō Lycabās, quī Tuscā pulsus ab urbe
 625 exilium dīrā poenam prō caede luēbat;

is mihi, dum restō, iuvenālī guttura pugnō
 rūpit et excussum mīsisset in aequora, sī nōn
 haesissem, quamvis āmēns, in fūne retentūs.
 in pia turba probat factum; tum dēnique Bacchus
 630 (Bacchus enim fuerat), velutī clāmōre solūtus
 sit sopor āque merō redeant in pectora sēnsūs,
 “quid facitis? quis clāmor?” ait “quā, dīcite, nautae,
 hūc ope pervēnī? quō mē dēferre parātis?”
 “pōne metum” Prōreus, “et quōs contingere portūs
 635 ēde velīs!” dīxit; “terrā sistere petīta.”
 “Naxon” ait Līber “cursūs advertite vestrōs!
 illa mihi domus est, vōbīs erit hospita tellūs.”
 per mare fallācēs perque omnia nūmina iūrant
 sīc fore mēque iubent pictae dare vēla carīnae.
 640 dextera Naxos erat: dextrā mihi lintea dantī
 “quid facis, ō dēmēns? quis tē furor,” inquit “Acoete,”
 prō sē quisque, “tenet? laevam pete!” maxima nūtū
 pars mihi significat, pars quid velit ōre susurrō.
 obstipui “capiat” que “aliquis moderāmina!” dīxī
 645 mēque ministeriō scelerisque artisque remōvī.
 increpor ā cūctīs, tōtumque in murmurat agmen;
 ē quibus Aethaliōn “tē scīlicet omnis in ūnō
 nostra salūs posita est!” ait et subit ipse meumque
 explet opus Naxōque petit dīversa relictā.
 650 tum deus inlūdēns, tamquam modo dēnique fraudem

sēnserit, ē puppī pontum prōspectat aduncā
 et flentī similis “nōn haec mihi lītora, nautae,
 prōmīsistis” ait, “nōn haec mihi terra rogāta est!
 quō meruī poenam factō? quae glōria vestra est,
 655 sī puerum iuvenēs, sī multī fallitis ūnum?”
 iamdūdum flēbam: lacrimās manus in pia nostrās
 rīdet et inpellit properantibus aequora rēmīs.
 per tibi nunc ipsum (nec enim praesentior illō
 est deus) adiūrō, tam mē tibi vēra referre
 660 quam vērī maiōra fide: stetit aequore puppis
 haud aliter, quam sī siccam nāvāle tenēret.
 illī admīrantēs rēmōrum in verbere perstant
 vēlaque dēdūcunt gemināque ope currere temptant:
 inpediunt hederāe rēmōs nexūque recurvō
 665 serpunt et gravidīs distinguunt vēla corymbīs.
 ipse racēmiferīs frontem circumdatus ūvīs
 pampineīs agitat vēlātā frondibus hastā;
 quem circā tigrēs simulācraque inānia lyncum
 pictārumque iacent fera corpora panthērārum.
 670 exsiluēre virī, sive hoc īnsānia fēcit
 sive timor, prīmusque Medōn nigrēscere tōtō
 corpore et expressō spīnae curvāmine flectī
 incipit. huic Lycabās “in quae mīrācula” dīxit
 “verteris?” et lātī rictūs et panda loquentī
 675 nāris erat, squāmamque cutis dūrāta trahēbat.

at Libys obstantis dum vult obvertere rēmōs,
 in spatium resiliŕe manūs breve vīdit et illās
 iam nōn esse manūs, iam pinnās posse vocārī.
 alter ad intortōs cupiēns dare bracchia fūnēs
 680 bracchia nōn habuit truncōque repandus in undās
 corpore dēsilit: falcāta novissima cauda est,
 quālia dīviduae sinuantur cornua lūnae.
 undique dant saltūs multāque adspergine rōrant
 ēmerguntque iterum redeuntque sub aequora rūsus
 685 inque chorī lūdunt speciem lascīvaque iactant
 corpora et acceptum patulīs mare nāribus efflant.
 dē modo vīgintī (tot enim ratis illa ferēbat)
 restābam sōlus: pavidum gelidumque trementī
 corpore vixque meum firmat deus “excute” dīcēns
 690 “corde metum Dīamque tenē!” dēlātus in illam
 accessī sacris Bacchēaque sacra frequentō.’
 ‘Praebuimus longīs’ Penthēus ‘ambāgibus aurēs,’
 inquit ‘ut īrā mōra virēs absūmere posset.
 praecipitem, famulī, rapite hunc cruciātaque dīrīs
 695 corpora tormentīs Stygiae dēmittite noctī!’
 prōtinus abstractus solidīs Tyrrhēnus Acoetēs
 clauditur in tēctīs; et dum crūdēlia iussae
 īnstrūmenta necīs ferrumque ignēsque parantur,
 sponte suā patuisse forēs lāpsāsque lacertīs
 700 sponte suā fāmā est nūllō solvente catēnās.

Perstat Echīonidēs, nec iam iubet īre, sed ipse
 vādit, ubi ēlēctus facienda ad sacra Cithaerōn
 cantibus et clārā bacchantum vōce sonābat.
 ut fremit ācer equus, cum bellicus aere canōrō
 705 signa dedit tubicen pugnaeque adsūmit amōrem,
 Penthēa sīc ictus longīs ululātibus aether
 mōvit, et audītō clāmōre recanduit īra.
 Monte ferē mediō est, cingentibus ultima silvīs,
 pūrus ab arboribus, spectābilis undique, campus:
 710 hīc oculīs illum cernentem sacra profānīs
 prīma videt, prīma est īnsānō concita cursū,
 prīmā suum missō violāvit Penthēa thyrsō
 māter et ‘ō geminae’ clāmāvit ‘adeste sorōrēs!
 ille aper, in nostrīs errat quī maximus agrīs,
 715 ille mihī feriendus aper.’ ruit omnis in ūnum
 turba furēns; cūnctae coeunt trepidumque sequuntur,
 iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem,
 iam sē damnantem, iam sē peccāsse fatentem.
 saucius ille tamen ‘fer opem, mātertera’ dīxit
 720 ‘Autonoē! moveant animōs Actaeonis umbrae!’
 illa, quis Actaeōn, nescit dextramque precantī
 abstulit, Īnōō lacerāta est altera raptū.
 nōn habet īnfēlīx quae mātērī brachia tendat,
 trunca sed ostendēns dēreptīs vulnera membrīs
 725 ‘adspice, māter!’ ait. vīsīs ululāvit Agāuē

collaque iactāvit mōvitque per āera crīnem
āvulsumque caput digitīs complexa cruentīs
clāmat: ‘iō comitēs, opus hoc victōria nostra est!’
nōn citius frondēs autumnī frīgore tātās
730 iamque male haerentēs altā rapit arbore ventus,
quam sunt membra virī manibus dīrepta nefandīs.
tālibus exemplīs monitae nova sacra frequentant
tūraque dant sāctāsque colunt Ismēnidēs ārās.